

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

КОВПАК ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.14:65.012.8(477)

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗМІЦНЕННЯ
БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

21.04.01 – економічна безпека держави

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки та економічної безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор економічних наук, доцент
Бабець Ірина Георгіївна,
ПрАТ ПВНЗ «Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій»,
професор кафедри міжнародних економічних відносин

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мартинюк Володимир Петрович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Венцовський Дмитро Юрійович,
Національний інститут стратегічних досліджень,
заступник начальника відділу економічної безпеки

Захист відбудеться 03 липня 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.04 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розісланий 01 червня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. І. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реалізація національних інтересів у соціально-економічній сфері значною мірою залежить від ефективності державної фінансової політики, яка, своєю чергою, визначає рівень бюджетної безпеки держави. Поряд із такими макроекономічними факторами, як валовий внутрішній продукт, інфляція, зовнішній борг, на рівень бюджетної безпеки істотно впливає якість процесу бюджетування, що визначається інституціональними чинниками. Неєфективність інституцій та недосконалість організаційно-правових інструментів формування державного бюджету стають джерелом таких загроз бюджетній безпеці, як незбалансованість бюджету та його дефіцит, невідповідність фактичного обсягу доходів бюджету запланованим, нераціональна структура видаткової частини бюджету, істотний вплив політичного чинника на розподіл видатків і пов'язані із цим правопорушення.

Необхідність протидії загрозам обумовлює формування таких інструментів бюджетної політики, які забезпечать реалізацію основних завдань щодо стабілізації державних фінансів, досягнення бюджетного балансу та раціонального розподілу бюджетних коштів через поглиблення та ефективне використання інституціональних взаємозв'язків фінансових важелів бюджетування з важелями впливу на правоохоронну діяльність, соціально-економічну ситуацію та адміністрування на місцевому рівні. Стан бюджетної безпеки як результат державної фінансово-економічної політики одночасно відображає можливості держави для реалізації інтересів суспільства і підвищення якості життя населення на основі зміцнення базису економічного зростання та конкурентоспроможності економіки. Таким чином, вплив інституціонального середовища є визначальним фактором бюджетної безпеки, оскільки обумовлює стан і відповідність критеріям безпеки її основних показників.

Теоретико-методологічні проблеми забезпечення бюджетної безпеки та її впливу на соціально-економічний розвиток держави стали об'єктом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Серед українських дослідників значний внесок у розвиток теорії бюджетної безпеки як складника національної, економічної та фінансової безпеки зробили: І. Бабець, О. Барановський, О. Білорус, І. Бінько, З. Варналій, Т. Васильців, Д. Венцковський, О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, Г. Дарнопих, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, Л. Кістерський, Г. Козаченко, М. Копитко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, І. Мойсеєнко, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, В. Предборський, І. Ревак, А. Сухоруков, М. Флейчук, В. Франчук, Л. Шемаєва та ін. Важливу роль у розкритті сутності домінантних чинників бюджетної безпеки виконують наукові праці таких зарубіжних вчених: Ж. Абена, Ш. Бланкарта, Дж. Бренана, Дж. Б'юкенена, Ж. Голдена, К. Ерроу, Р. Келлі, Л. Коженювського, Л. Олвея, А. Ротфельда, В. Парето, Р. Дорнбуша, Дж. Стігліца, С. Фішера.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі проблем забезпечення бюджетної безпеки держави, недостатньо дослідженим залишається вплив інституційного чинника на рівень відповідності ключових індикаторів критеріальним обмеженням безпеки, що потребує поглиблених досліджень інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки.

Наукове завдання дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки держави та розроблення науково-прикладних засад удосконалення державної фінансової політики України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки та економічної безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ і є складовою науково-дослідних тем, зокрема: «Економічна безпека держави та суб'єктів господарювання: стан і механізми забезпечення» (номер державної реєстрації 0114U007380); «Стратегія сталого розвитку економіки: теорія і практика» (номер державної реєстрації 0112U007496); «Забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0112U007497); «Економічна безпека держави та суб'єктів господарської діяльності: стан та проблеми забезпечення» (номер державної реєстрації 0118U003839).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування впливу організаційно-правових чинників на рівень збалансованості державного бюджету та удосконалення на цій основі інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки України. Досягнення мети передбачає вирішення таких наукових завдань:

- узагальнити теоретико-методичні основи забезпечення бюджетної безпеки держави та розкрити її сутність із позицій інституціональної теорії;
- здійснити типологізацію, ідентифікацію та оцінку загроз бюджетній безпеці України в умовах фінансово-економічної кризи;
- окреслити дуалістичний характер інституціонального чинника як джерела загроз бюджетній безпеці держави та ефективного інструменту їх подолання;
- обґрунтувати теоретико-методичний підхід до оцінки рівня бюджетної безпеки держави з урахуванням інституціонального складника;
- оцінити вплив зміни динамічних характеристик індикаторів бюджетної безпеки на рівень бюджетної безпеки України;
- виявити основні характеристики стану та розробити прогностичні сценарії забезпечення бюджетної безпеки України;
- запропонувати раціонально доцільні інституціональні інструменти протидії загрозам бюджетній безпеці держави;
- обґрунтувати напрями удосконалення інституційного забезпечення бюджетної безпеки України.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення бюджетної безпеки держави.

Предмет дослідження – теоретико-методичні основи та практичні рекомендації з удосконалення інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки України.

Методи дослідження. Під час виконання дисертаційної роботи використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: *термінологічного аналізу, логічний, компаративний, методи систематизації та теоретичного узагальнення* – для визначення сутності, особливостей формування бюджетної складової економічної безпеки держави та обґрунтування методичного підходу до її оцінювання (пп. 1.1, 1.2, 1.3); *методи класифікації та структурного аналізу* – під час дослідження інституціональних та економічних чинників бюджетної безпеки та визначення основних проблем дотримання економічної безпеки при формуванні бюджету (пп. 1.2, 2.1, 2.2); *метод статистико-економічного аналізу, індикативний та компаративний* – для проведення діагностики бюджетної безпеки України та *метод чутливості* – для ідентифікації ключових загроз (пп. 2.1, 2.2, 3.1); *метод кореляційно-регресійного аналізу* – для виявлення основних факторів впливу на бюджетну безпеку (п. 2.1); *формально-юридичний і метод інституціонального аналізу* – при систематизації та узагальненні основних нормативно-правових документів, що регулюють процеси бюджетування (п. 2.3); *методи екстраполяції та прогнозування* – під час розроблення прогнозних сценаріїв формування бюджетної безпеки (п. 3.1), для обґрунтування інституціональних інструментів протидії загрозам бюджетній безпеці та напрямів удосконалення інституційного забезпечення міжбюджетних відносин в Україні (пп. 3.2, 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методичних положень і науково-практичних рекомендацій з удосконалення інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки держави. До найбільш вагомих результатів, які визначають наукову новизну дисертації, належать такі:

вперше:

– розроблено науково-методичний підхід до оцінки інституціонального складника бюджетної безпеки держави, який передбачає визначення інтегрального показника з використанням індикаторів порушення бюджетного законодавства, ефективності оподаткування, децентралізації, що дозволяє враховувати роль інституціональних факторів у формуванні бюджетної безпеки держави та їх взаємозв'язок із економічно-соціальними чинниками процесу бюджетування;

удосконалено:

– теоретико-методичний підхід до типологізації загроз бюджетній безпеці держави, який на відміну від інших містить механізм оцінки негативних чинників, які виникають не лише в бюджетній сфері, а й у пов'язаних із нею структурних компонентах економічної безпеки, що дозволяє, крім загроз фінансового характеру (незбалансованість доходів і видатків бюджету, дефіцит державного бюджету, зростання державного

боргу), враховувати суто інституційні загрози (високий рівень тінізації економіки, неефективність оподаткування, порушення бюджетного законодавства, рівень децентралізації);

– науково-практичні рекомендації з підвищення ефективності інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки в умовах децентралізації бюджетних відносин, які передбачають застосування проблемно-цільового методу бюджетування на регіональному рівні, який відрізняється від застосовуваного в управлінській практиці програмно-цільового підходу тим, що передбачає розподілення видатків із місцевих бюджетів відповідно до конкретних цілей і завдань, спрямованих на розв’язання чітко окреслених проблем соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, і дозволяє усунути загрози розпорошення бюджетних коштів між програмами, недофінансування програмних заходів та безвідповідальності за якість їх реалізації;

– науково-методичний підхід до оцінки рівня бюджетної безпеки, який, на відміну від наявних передбачає виокремлення в її структурі складових, що характеризують інституційні чинники бюджетування, структуру державного бюджету, вплив боргових зобов’язань на бюджетну збалансованість, ступінь децентралізації бюджетних відносин, спроможність бюджету забезпечити досягнення соціальних інтересів населення, і підвищує точність оцінки рівня бюджетної безпеки завдяки врахуванню впливу більшої кількості ризиків і загроз інституціонального характеру;

дістали подальший розвиток:

– тлумачення сутності поняття «бюджетна безпека», що, на відміну від використовуваних у науці, розглядається як ступінь забезпечення фінансової стійкості держави та її спроможності розраховуватися з внутрішніми і зовнішніми кредиторами на основі оптимізації доходів і видатків державного й місцевих бюджетів як цільової функції інституціоналізації процесу макроекономічного бюджетування з метою максимального задоволення суспільних соціально-економічних потреб;

– організаційно-економічні засоби підвищення ефективності порядку застосування фіскальних інструментів, які передбачають, на відміну від діючих, збільшення ставки після перевищення певної межі відносно мінімальної з відповідною градацією та зниження ставки на товари споживання і підвищення на предмети розкоші, що дозволяє сформулювати основи протидії загрозам бюджетній безпеці, обумовлених проблемами формування доходів бюджету та незбалансованістю доходів і видатків;

– концептуальні засади формування стратегічних напрямів державної політики у фінансовій сфері з метою зміцнення бюджетної безпеки, які відрізняються від відомих спрямованістю на оптимізацію державного бюджету та передбачають: зменшення обсягів видатків на державне управління, зовнішніх запозичень, фінансування дефіциту зведеного бюджету; забезпечення економічного зростання в регіонах як передумови збільшення дохідної частини бюджетів усіх рівнів; зменшення зловживань у бюджетній

сфері через посилення відповідальності за порушення бюджетного законодавства та недотримання податкової дисципліни.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана одноосібно. Наукові положення, результати, висновки і рекомендації, сформульовані в роботі, отримані автором особисто та викладені в опублікованих працях. Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і результати, викладені в дисертації, обговорено і схвалено на засіданнях кафедр, під час роботи круглих столів, оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема на: Міжкафедральному науковому семінарі «Системна діагностика фінансової сфери» (24 січня 2013 року, м. Львів); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми розвитку сучасної економіки» (13–14 березня 2013 року, м. Дніпропетровськ); Міжнародній науково-практичній конференції «Modern problems of regional development» (27–28 жовтня 2014 року, м. Пловдив, Болгарія); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Управління економічною безпекою суб'єктів мікро- та макрорівня в умовах євроінтеграції» (31 травня 2016 року, м. Львів); II Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові економічні дослідження» (1–2 липня 2016 року, м. Запоріжжя); Міжнародній науково-практичній конференції «Problems of development modern science: theory and practice» (29 липня 2016 року, м. Мадрид, Іспанія); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (16–17 травня 2017 року, м. Одеса); XV Міжнародному науковому семінарі «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (3–7 липня 2017 року, м. Шацьк); Круглому столі «Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки України» (26 жовтня 2017 року, м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства» (3 листопада 2017 року, м. Запоріжжя).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення, висновки та методичні рекомендації дисертаційної роботи використовуються державними органами влади, науковими установами та організаціями у поточній і стратегічній діяльності для обґрунтування основних положень забезпечення бюджетної безпеки України в умовах подальшого реформування економіки.

Розроблені у дисертації науково-методичні підходи до формування системи бюджетної безпеки використовуються у практичній діяльності Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-28/423 від 19.03.2018 р.).

Теоретичні узагальнення, наукові розробки та методичні рекомендації автора використовуються в освітньому процесі: Львівського державного університету внутрішніх справ під час викладання таких дисциплін: «Основи

економічної безпеки», «Економічна безпека держави та суб'єктів господарювання» та «Детективна діяльність у сфері економічної безпеки» (акт впровадження № 13 від 03.03.2018 р.); Вищого навчального закладу ПАТ «Львівський інститут менеджменту» під час викладання таких дисциплін, як «Економічна безпека», «Основи економічної безпеки» (довідка № 246-01 від 26.06.2017 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, серед яких одна стаття – у провідному зарубіжному виданні (періодичному виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз), 5 статей – у фахових виданнях України, 9 публікацій – в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 4,69 др. арк., з них 3,89 др. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (219 найменувань, відображених на 23 сторінках), 4 додатків, що розміщені на 30 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 246 сторінок, із них основний текст – 174 сторінки, які містять 23 таблиці та 33 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, висвітлено наукову новизну, подано інформацію про їх апробацію та практичне значення одержаних результатів.

У **Розділі 1 «Теоретико-методичні засади дослідження бюджетної безпеки держави»** досліджено соціально-економічну сутність бюджетної безпеки держави; охарактеризовано її інституційні та економічні чинники; розкрито наявні теоретико-методичні підходи до оцінки бюджетної безпеки держави та окреслено напрями їх удосконалення.

На основі аналізу та узагальнення наукових поглядів на сутність, економічні закономірності формування державного бюджету і його системоутворювальну роль у соціально-економічному розвитку країни, бюджетну безпеку визначено домінантною складовою фінансової безпеки держави, яка, своєю чергою, створює можливості для реалізації національних інтересів. Процес бюджетування забезпечує грошові відносини між державою, громадянами та бізнесом і фінансування суспільних благ, об'єктивна необхідність збалансування яких обумовлює актуальність бюджетних досліджень і вирішення проблем з урахуванням критеріїв безпеки. Відповідно, бюджетна безпека є ключовою ланкою економічної безпеки, створюючи передумови для оптимізації її складових із цільовою функцією максимізації досягнення інтересів держави (рис. 1).

Узагальнення теоретичних підходів до трактування сутності бюджетної безпеки, теоретико-методичних засад і нормативно-правового забезпечення процесу бюджетотворення дозволяє визначити поняття «бюджетна безпека» як ступінь забезпечення фінансової стійкості держави та її спроможності

розраховуватися з внутрішніми і зовнішніми кредиторами на основі оптимізації доходів і видатків державного й місцевих бюджетів, що є цільовою функцією інституціоналізації процесу макроекономічного бюджетування з метою максимального задоволення суспільних соціально-економічних потреб. Забезпечення бюджетної безпеки держави є одним із ключових завдань реалізації її стратегічних соціально-економічних пріоритетів.

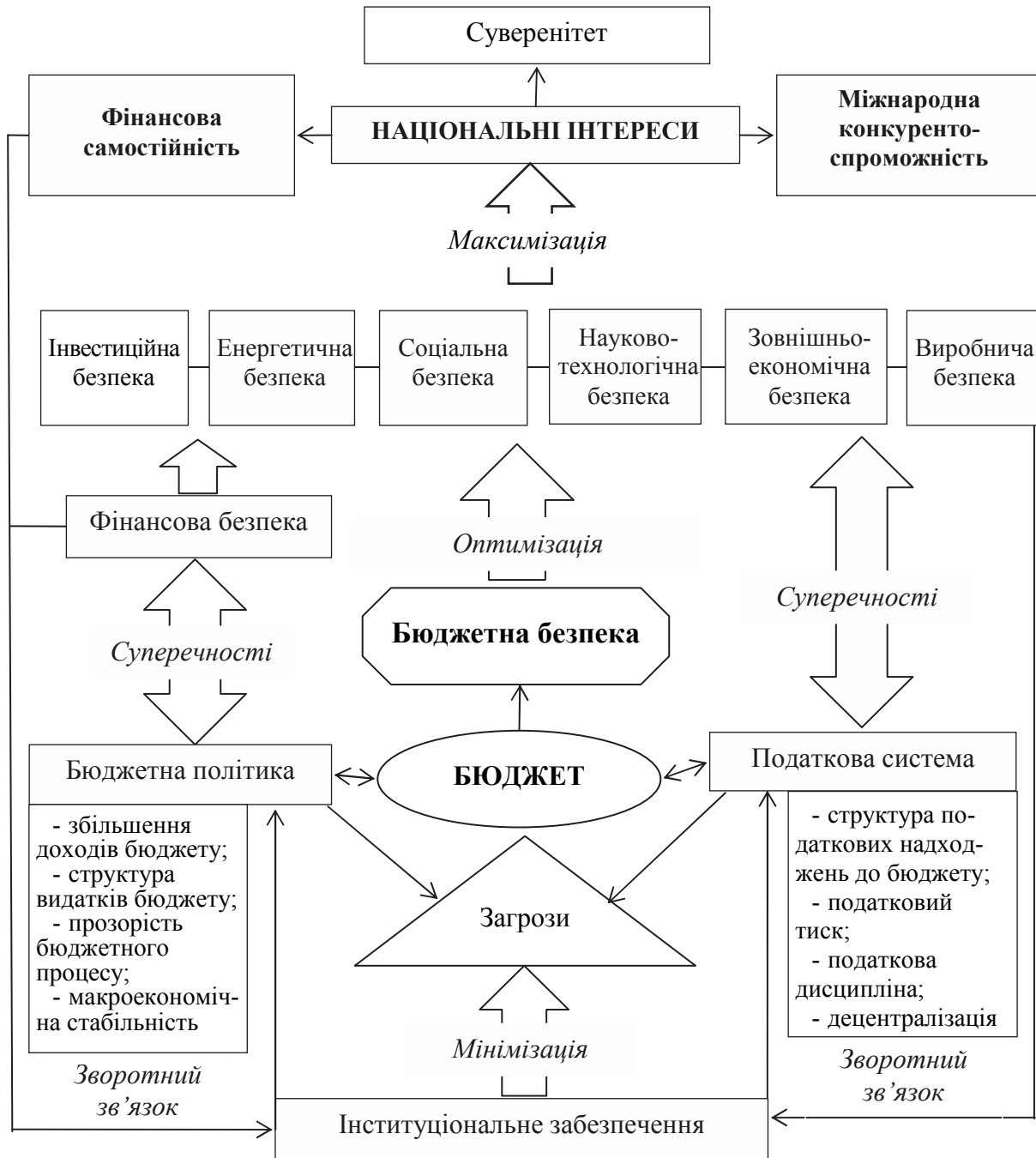

Рис. 1. Бюджетна безпека в системі економічної безпеки держави

Системний аналіз сутнісних характеристик бюджетної безпеки, її основних елементів та їх залежності від макроекономічної ситуації в країні, якості бюджетного процесу, стану дотримання податкової дисципліни та рівня

податкового тиску на підприємства дозволили окреслити групу загроз, обумовлених інституціональною природою загострення суперечностей в бюджетній та інших взаємозалежних сферах економіки. Водночас такі загрози фінансового характеру, як порушення збалансованості державного бюджету, дефіцит державного бюджету та недостатнє фінансування державних соціально-економічних програм, значною мірою обумовлені неефективним інституціональним забезпеченням економічних процесів у країні, що генерує зростання рівня тіньової економіки, недоотримання доходів державним бюджетом і непрозорий розподіл видаткової частини бюджету внаслідок порушень законодавства та зловживань у бюджетній сфері.

З метою врахування інституціональних факторів бюджетного процесу запропоновано доповнення наявної методики розрахунку інтегрального показника бюджетної безпеки держави індикаторами якості діючих інститутів: рівень тіньової економіки, % до ВВП; кількість справ щодо порушення бюджетного законодавства у розрахунку на 1 млн. осіб населення, од.; ефективна ставка ПДВ, %. Погіршення або покращення цих показників відносно критеріїв безпеки відображає тенденції підвищення чи зниження інституціональних загроз бюджетній безпеці. Виявлення найістотніших чинників впливу на рівень бюджетної безпеки держави з використанням коефіцієнта чутливості (еластичності) сприяло формуванню комплексу заходів оптимізації тих індикаторів, до зміни яких спостерігається висока чутливість інтегрального показника бюджетної безпеки.

У Розділі 2 «Бюджетна безпека України в умовах реформування економічних відносин» проведено діагностику бюджетної безпеки України; здійснено структурний аналіз бюджету в контексті зміцнення економічної безпеки держави; виділено основні дестабілізуючі фактори дефіцитності бюджету; виконано інституціональний аналіз розвитку бюджетної сфери.

Оцінка рівня бюджетної безпеки України за індикативним методом і порівняння її фактичних станів із розрахованими за характеристичними значеннями інтервалами безпеки дозволяє охарактеризувати стан бюджетної безпеки України у 2006–2008 рр., у 2011 р. та 2015–2016 рр. як передкризовий, а у періоди 2009–2010 рр. та 2012–2014 рр. – як оптимальний (рис. 2). Отримані результати розрахунку коефіцієнта еластичності доводять, що інтегральний показник бюджетної безпеки найбільше чутливий до зміни співвідношення видатків державного бюджету та його доходів ($K_{\text{ч}} = 0,385$), частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті ($K_{\text{ч}} = 0,185$), дефіциту (профіциту) бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління ($K_{\text{ч}} = 0,153$) та рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет ($K_{\text{ч}} = 0,143$). Виявлено, що інші індикатори неістотно впливають на рівень бюджетної безпеки держави, зокрема: відношення дефіциту державного бюджету до ВВП ($K_{\text{ч}} = 0,091$) та відношення обсягу сукупних платежів із обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету ($K_{\text{ч}} = 0,050$).

Залежність інтегрального показника бюджетної безпеки від зазначених факторів є достатньо щільною, що підтверджено результатами проведеного

кореляційно-регресійного аналізу: коефіцієнт множинної кореляції становить $R=0,9548$, тобто залежність інтегрального показника бюджетної безпеки від зміни індикаторів доволі тісна; коефіцієнт детермінації становить $R^2=0,91$ і свідчить про те, що інтегральний показник бюджетної безпеки на 91% залежить від врахованих у процесі оцінки індикаторів.

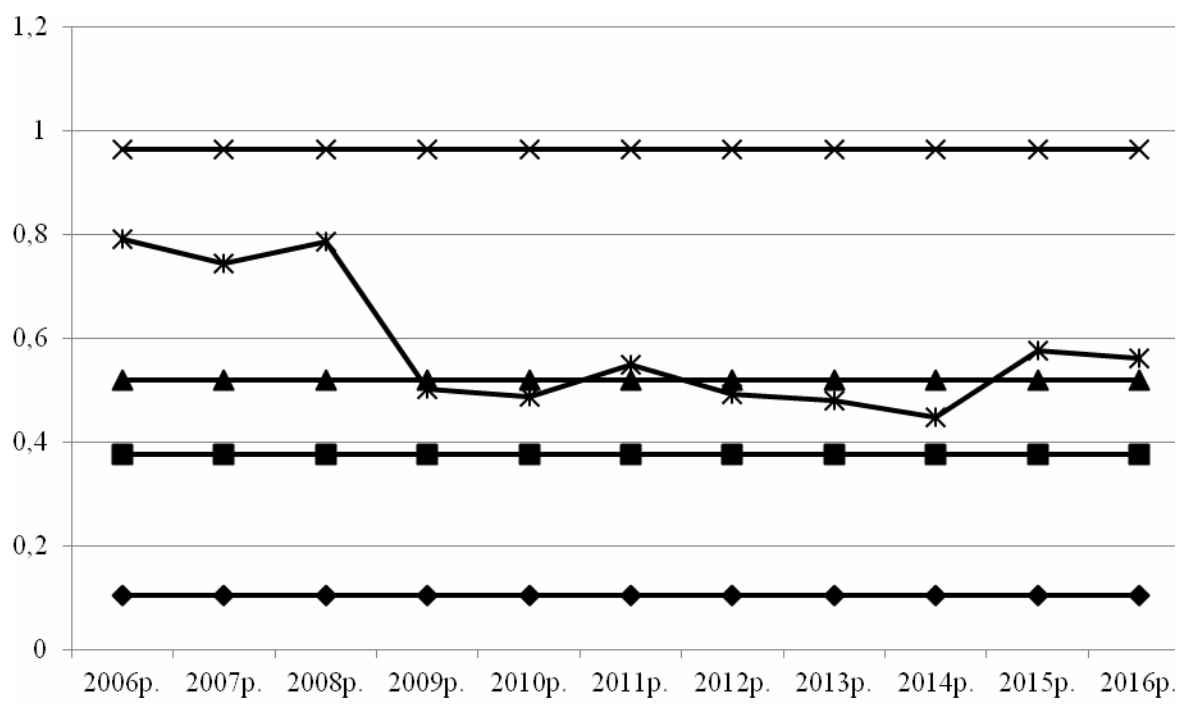

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника бюджетної безпеки України, 2006-2016 рр.

- ◆ нижній поріг
- ▲ верхня норма
- ◆ нижня норма
- ✕ нижній поріг
- ✱ інтегральний індекс бюджетної безпеки

Істотний вплив зміни відношення видатків державного бюджету до його доходів на рівень бюджетної безпеки обумовлює необхідність оптимізації процесу бюджетування, що передбачає наповнення та розподіл бюджетних ресурсів і є основою соціально-економічного розвитку та реалізації національних інтересів. Незбалансованість державного бюджету є перманентною загрозою бюджетній безпеці України, посилення якої відображається динамікою дефіциту державного бюджету. Результати порівняння основних показників Зведеного бюджету України за період 2006–2016 рр. виявили дефіцитність бюджету, щорічне зростання обсягів доходів і видатків у національній грошовій одиниці та спадну динаміку цих показників, перерахованих у іноземній валюті, що відображає вплив погіршення економічної, політичної та соціальної ситуацій в країні.

Зниження загроз, що виникають внаслідок незбалансованості державного бюджету, повинно відбуватися не лише на основі збільшення доходної частини бюджету, а й за рахунок оптимізації обсягу і структури видатків відповідно до найгостріших проблем суспільства та завдань посилення контролю за цільовим

використанням бюджетних коштів. Для зміцнення бюджетної безпеки необхідно запобігати порушенням бюджетного законодавства через несвоєчасність і неповноту сплати до державного бюджету податків та зборів; забезпечити контроль результативності державних програм розвитку, фінансованих із бюджету, за конкретними показниками, що сприятиме раціональному використанню бюджетних коштів, їх спрямуванню на вирішення конкретних завдань та зменшенню порушень і зловживань у їх нагромадженні та витрачаннях; запровадження ефективного середньо- та довгострокового планування державного та місцевих бюджетів відповідно до стратегічних цілей розвитку держави; проведення фінансової децентралізації та наповнення доходної частини місцевих бюджетів переважно за рахунок власної економічної бази.

У **Розділі 3 «Механізми зміцнення бюджетної безпеки України»** розроблено прогнозні сценарії (оптимістичний, базовий та песимістичний) формування бюджетної безпеки України; оцінено інституційний складник бюджетної безпеки та запропоновано напрями удосконалення інституційних інструментів зміцнення бюджетної безпеки України.

На рівень бюджетної безпеки істотно впливають інституціональні загрози, обумовлені недотриманням термінів і невиконанням обсягів податкових надходжень до державного бюджету, недієвістю державного фінансового контролю за наповненням і витрачанням бюджетних коштів. Взаємозалежність загроз інституціонального характеру в бюджетній сфері та інших сферах життєдіяльності обумовлює доцільність розрахунку інтегрального показника бюджетної безпеки з використанням індикаторів інституціональної, структурної, боргової, децентралізаційної, соціальної складових.

Результати оцінки рівня бюджетної безпеки України за удосконаленою методикою дозволили зробити висновок про відносно нижчий її рівень упродовж 2006–2016 рр. порівняно з результатами оцінки з використанням загальноновживаного методу. Значення інтегрального показника бюджетної безпеки переважно знаходилися у кризовій зоні, за винятком передкризового рівня у 2008 р. Найнижчим цей показник виявився у 2014 р. внаслідок нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні (рис. 3). Це доводить, що запропонований методичний підхід дозволяє врахувати ті чинники та загрози, які не враховуються при застосуванні усталеної методики, що ґрунтується на оцінці фінансових показників.

Залежність інтегрального показника бюджетної безпеки від гіпотетичних проміжних нормалізованих значень ключових груп індикаторів у формалізованому вигляді:

$$\overline{Yx} = 0,000147 + 0,319228x_1 + 0,151988x_2 + 0,412002x_3 + 0,047743x_4 + 0,068432x_5$$

де $\overline{Yx}$ – гіпотетичне значення інтегрального рівня бюджетної безпеки;
 x_1 – гіпотетичні проміжні нормалізовані значення групи інституційних індикаторів;
 x_2 – групи структурних індикаторів; x_3 – групи боргових індикаторів;
 x_4 – групи децентралізаційних індикаторів; x_5 – групи соціальних індикаторів.

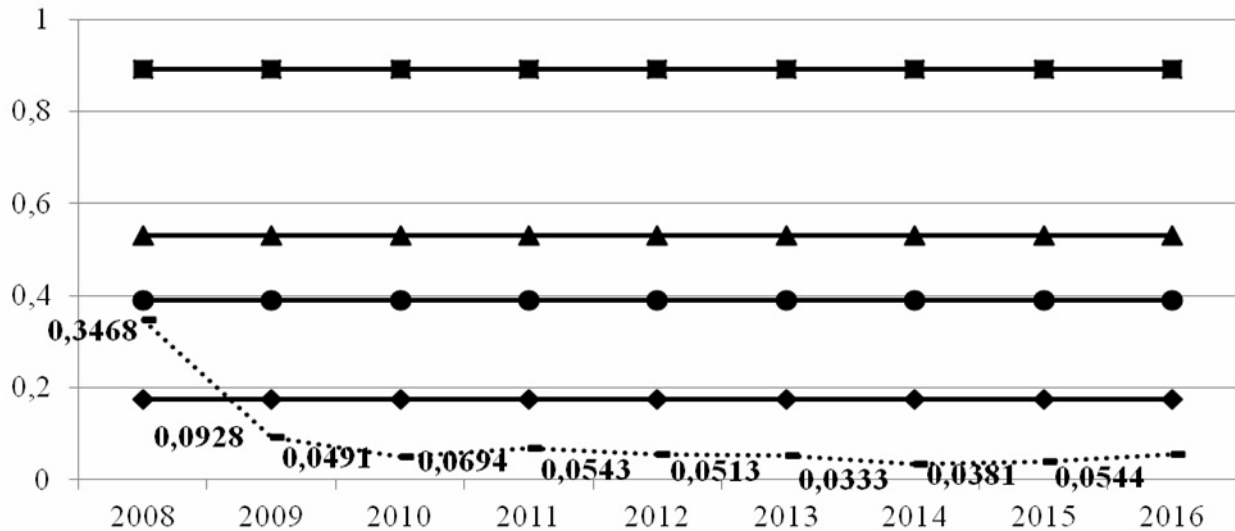

Рис. 3. Динаміка інтегрального показника бюджетної безпеки України, 2008-2016 рр.

◆ нижній поріг
▲ верхня норма
● нижня норма
■ верхній поріг
..... інтегральний показник бюджетної безпеки

Отримані результати дозволяють стверджувати, що на інтегральний показник бюджетної безпеки найбільше вплинула зміна боргових індикаторів (97,2%), значним є вплив групи інституційних індикаторів (81,9%), порівняно слабшим – вплив структурних показників (79%), і значно нижчим – соціальних (8,6%) і децентралізаційних (0,2%) показників. Прогнозні сценарії динаміки цих індикаторів дозволяють вважати найімовірнішим поступове зміцнення бюджетної безпеки у середньостроковій перспективі та перехід значень інтегрального показника з кризової зони у передкризову.

Прогнозування інтегрального показника на короткострокову перспективу, здійсненого за допомогою екстраполяції тренда на основі інтерполяції функції зміни гіпотетичних проміжних нормалізованих значень груп індикаторів за період 2008–2016 рр., покладено в основу побудови прогнозних сценаріїв зміни рівня бюджетної безпеки (табл. 1). Результати розрахунків підтверджують високу вірогідність зниження рівня бюджетної безпеки до передкризового рівня, що узгоджується з виявленими тенденціями розвитку бюджетної сфери та підтверджує доцільність застосування пропонованої модернізованої методики розрахунку інтегрального показника за інституційною, структурною, борговою, децентралізаційною та соціальною компонентами.

Ключовими інституціональними інструментами зміцнення бюджетної безпеки є оптимізація податкового навантаження як передумова зниження рівня «тінізації» економіки та забезпечення прогнозованості й стабільності доходів бюджету, структуризація видатків відповідно до проблем соціально-економічного розвитку, удосконалення міжбюджетних відносин і посилення відповідальності за порушення бюджетного законодавства, податкової дисципліни, принципу цільового використання бюджетних коштів.

Прогнозні сценарії формування бюджетної безпеки на 2019 р.

Прогнозний сценарій (Інтегральний показник бюджетної безпеки)	Гіпотетичні проміжні нормалізовані значення груп індикаторів				
	інституційні	структурні	боргові	децентралі- заційні	соціальні
Оптимістичний (0,333)	0,3156	0,2800	0,3791	0,4164	0,1969
Базовий (0,284)	0,3156	0,0647	0,3791	0,2257	0,0975
Песимістичний (0,282)	0,3156	0,0647	0,3791	0,1805	0,0975

Обґрунтована визначальна роль інструментів фіскальної політики в механізмі забезпечення бюджетної безпеки, оскільки їхня дія спрямована на створення основи соціально-економічного розвитку, але у випадку надмірної жорсткості може стримувати інвестиційну активність реального сектора економіки та згортання підприємницької діяльності і, як наслідок, зменшення обсягів бюджетних надходжень. Відповідно, заходи протидії загрозам бюджетній безпеці повинні передбачати: удосконалення порядку стягнення податків (збільшення ставки оподаткування заробітної плати після перевищення певного порогу відносно мінімальної з відповідною її градацією; зниження ставки ПДВ на споживчі товари; підвищення ставки ПДВ на предмети розкоші), оптимізацію місцевих податків і зборів, розширення повноважень місцевої влади щодо адміністрування податкових надходжень; обґрунтованість критеріїв вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів; збільшення обсягу надходжень від власних джерел місцевих бюджетів; зменшення фінансової залежності місцевих бюджетів від державного бюджету.

З метою підвищення відповідальності місцевих органів влади за раціональність використання бюджетних коштів доцільно здійснити перехід від програмно-цільового до проблемно-цільового методу планування і управління бюджетними видатками, який дозволить забезпечити не лише контроль за фінансуванням відповідних бюджетних програм, а й спрямувати бюджетні кошти на розв'язання певних проблем у різних сферах життєдіяльності. Застосування проблемно-цільового методу управління бюджетним процесом нерозривно пов'язане із необхідністю переходу до прогресивного принципу формування бюджету «знизу – догори», який підвищить мотивацію місцевих громад у наповненні доходної частини регіонального бюджету і, відповідно, зробить дієвим механізм контролю за витрачанням бюджетних коштів у процесі реалізації програм соціально-економічного розвитку та посилить відповідальність місцевих органів влади за ефективністю їх виконання.

Удосконалення механізму регулювання міжбюджетних відносин в Україні повинно базуватися на реалізації заходів щодо запобігання: необґрунтованим привілеям у видаткових повноваженнях органів влади та управління всіх рівнів і посилення їх відповідальності за виконання своїх фінансових зобов'язань; необґрунтованому наданню фінансової допомоги регіонам для вирівнювання їх

бюджетної забезпеченості; невідповідності розмежування видаткових зобов'язань між різними рівнями бюджетної системи закріпленим за ними джерелам доходів і податкових повноважень; зловживанням у процесі міжбюджетних розрахунків і використання різних компенсацій.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе наукове завдання теоретичного обґрунтування інституціональних інструментів зміцнення бюджетної безпеки держави та розроблення науково-прикладних засад удосконалення державної фінансової політики України. Одержані в процесі дослідження результати дозволили сформулювати такі висновки:

1. Домінантна роль бюджету для активізації сфер життєдіяльності, які визначають економічний розвиток держави в умовах глобалізації, обумовлює вагомість бюджетної безпеки як базової передумови забезпечення фінансової, науково-технологічної, інвестиційної, виробничої, зовнішньоекономічної складових економічної безпеки держави. Цей взаємозв'язок виявляється також у впливі негативних чинників, що виникають внаслідок неефективного функціонування зазначених сфер життєдіяльності та генерують загрози бюджетній безпеці, зокрема: зниження обсягів виробництва в основних галузях народного господарства; зменшення рентабельності і зростання збитковості господарюючих суб'єктів; неефективність податкової системи, ухилення підприємств від сплати податків. Своєю чергою, недоотримання доходів і незбалансованість бюджету створює загрози соціальній безпеці і унеможливорює виконання державою у повному обсязі своїх зобов'язань перед суспільством. З огляду на це, дослідження та оцінку рівня бюджетної безпеки доцільно здійснювати з виокремленням інституційного, структурного, боргового, децентралізаційного та соціального складників.

2. Аналіз теоретичних підходів до трактування сутності бюджетної безпеки, теоретико-методичних засад і нормативно-правового забезпечення процесу бюджетотворення дозволяє розглядати сутність поняття «бюджетна безпека» як ступінь забезпечення фінансової стійкості держави та її спроможності розраховуватися з внутрішніми і зовнішніми кредиторами на основі оптимізації доходів і видатків державного й місцевих бюджетів як цільової функції інституціоналізації процесу макроекономічного бюджетування з метою задоволення суспільних соціально-економічних потреб не нижче достатнього рівня.

3. Оцінка рівня бюджетної безпеки України за індикативним методом і порівняння її фактичних станів із окресленими в результаті розрахунків інтервалами характеристичних значень безпеки держави дозволили охарактеризувати стан бюджетної безпеки України у 2006–2008 рр. та 2015–2016 рр. як передкризовий, а у період 2009–2014 рр. – як оптимальний. Результати розрахунку коефіцієнта чутливості підтверджують істотний вплив інституціонального чинника, оскільки інтегральний показник бюджетної безпеки найбільше чутливий до

зміни відношення видатків державного бюджету до його доходів ($Kч = 0,385$), частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті ($Kч = 0,184$), дефіциту (профіциту) бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління ($Kч = 0,153$). Отже, забезпечення оптимального рівня бюджетної безпеки залежить від інституціонального середовища та чинних «правил гри», які визначають можливості соціально-економічного розвитку і генерують інституційні загрози, що виявляються у тінізації економіки, неефективній системі оподаткування, правопорушеннях у бюджетній сфері та несистемному підході до проведення децентралізації.

4. Залежність процесу бюджетування від впливу загроз інституційного характеру (несвоєчасність і неповнота сплати до державного бюджету податків та зборів, неефективність державного фінансового контролю за наповненням і витрачанням бюджетних коштів) обумовлює доцільність розрахунку інтегрального показника з використанням таких індикаторів інституціональної складової бюджетної безпеки: рівень тіньової економіки, % до ВВП; кількість справ щодо порушення бюджетного законодавства у розрахунку на 1 млн. осіб населення, од.; ефективна ставка ПДВ, %.

5. Результати розрахунку рівня бюджетної безпеки з урахуванням індикаторів інституціональної, структурної, боргової, децентралізаційної, соціальної складових дозволяє зробити висновки про відносно нижчий її рівень упродовж 2006–2016 рр., порівняно з результатами оцінки за традиційним методом, що свідчить про врахування більшої кількості факторів і загроз, генерованих їх погіршенням щодо критеріїв безпеки. Інтегральний показник бюджетної безпеки переважно знаходився у кризовій зоні, за винятком передкризового рівня у 2008 р., найнижчим він виявився у 2014 р. внаслідок нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні.

6. Відображено, що на інтегральний показник бюджетної безпеки найбільше впливає група боргових індикаторів (97,2%), значним є вплив групи інституційних індикаторів (81,9%). Деяко слабшим є вплив структурних показників (79%) і надзвичайно низьким – соціальних (8,6%) і децентралізаційних (0,2%) показників. Прогнозні сценарії динаміки цих індикаторів дозволяють вважати вірогідним зміцнення бюджетної безпеки у середньостроковій перспективі та вихід інтегрального показника з кризової зони у передкризову. Відповідно, концептуальні засади зміцнення бюджетної безпеки полягають в оптимізації державного бюджету за рахунок скорочення видатків на державне управління; зменшення обсягів зовнішніх запозичень і скорочення їх обсягів на фінансування дефіциту зведеного бюджету; оптимізації місцевих податків і зборів, розширенні повноважень місцевої влади щодо адміністрування податкових надходжень, забезпеченні обґрунтованості критеріїв вирівнювання бюджетного фінансування регіонів як основи економічного зростання в регіонах та збільшення доходної частини бюджетів усіх рівнів; запобігання і виявлення правопорушень у бюджетній сфері.

7. Важливими інструментами зміцнення бюджетної безпеки в роботі визначено структуризацію видатків відповідно до проблем соціально-

економічного розвитку та забезпечення стабільності доходів бюджету на основі удосконалення порядку стягнення податків, а саме: збільшення ставки оподаткування заробітної плати після перевищення певного порогу відносно мінімальної з відповідною її градацією; зниження ставки ПДВ на споживчі товари і підвищення на предмети розкоші.

8. Ефективній реалізації заходів зміцнення бюджетної безпеки сприятиме перехід від програмно-цільового до проблемно-цільового методу планування і управління бюджетними видатками, який дозволить забезпечити не лише контроль за фінансуванням відповідних бюджетних програм, а й спрямувати бюджетні кошти на розв'язання гострих соціально-економічних проблем життєдіяльності. Доцільно забезпечити реалізацію принципу формування бюджету «знизу – догори», який підвищить мотивацію місцевих громад у наповненні доходної частини регіонального бюджету і посилить дієвість механізму контролю за витрачанням бюджетних коштів у процесі реалізації програм соціально-економічного розвитку та відповідальність місцевих органів влади за ефективність їх виконання.

9. Удосконалення механізму регулювання міжбюджетних відносин в Україні повинно базуватися на реалізації заходів запобігання: необґрунтованим привілеям у видаткових повноваженнях органів влади та управління всіх рівнів і посилення відповідальності за виконання фінансових зобов'язань; необґрунтованому наданню фінансової допомоги регіонам з метою вирівнювання їх бюджетної забезпеченості; невідповідності розмежування видаткових зобов'язань між різними рівнями бюджетної системи закріпленим за ними джерелам доходів і податкових повноважень; зловживанням у процесі міжбюджетних розрахунків і використання різних компенсацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Івах О. В., Бабець І. Г. Методичні підходи до оцінювання бюджетної безпеки України // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2013. Вип. 23.1. С. 204–210. (0,48 др. арк.). *(особистий внесок здобувача: проаналізовано динаміку інтегрального показника та визначено найбільш вагомі чинники бюджетної безпеки України (0,29 др. арк.))*.

2. Ковпак О. В. Системні характеристики бюджетної безпеки держави // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2016. Вип. 19. Ч. 2. С. 25–29. (0,28 др. арк.).

3. Ковпак О. В. Інституціональне забезпечення бюджетної безпеки України // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2017. Вип. 1. С. 71–80. (0,50 др. арк.).

4. Ковпак О. В. Інструменти протидії загрозам розвитку бюджетної сфери // Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. 2017. Том 27. Вип. 3. С. 31–36. (0,41 др. арк.).

5. Ковпак О. В. Загрози бюджетній безпеці держави // Економіка і Фінанси. 2017. Вип. 9. С. 120–130. (0,71 др. арк.).

6. Kovpak O. State of budget security of Ukraine // Modern Science – Moderní věda. – Praha. – Česká republika, Nemoros. 2018. № 1. P. 7–13. (0,40 др. арк.).

Праці апробаційного характеру:

7. Івах О. В., Бабець І. Г. Бюджетна безпека України: стан та проблеми зміцнення // Системна діагностика фінансової сфери: матеріали міжкафедр. наук. семін. Львів, 24 січня 2013. С. 9–11. (0,12 др. арк.). (*особистий внесок здобувача*: проаналізовано зміну індикаторів бюджетної безпеки України у 2006–2011 рр. (0,06 др. арк.)).

8. Івах О. В., Бабець І. Г. Прогнозування індикаторів бюджетної безпеки України // Актуальні проблеми розвитку сучасної економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Дніпропетровськ, 13–14 березня 2013. С. 9–11. (0,16 др. арк.). (*особистий внесок здобувача*: проаналізовано динаміку рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет України у 2006–2015 рр. (0,09 др. арк.)).

9. Kovpak O. V., Babets I. H. Problems of budget security of Ukraine in terms of fiscal decentralization // Modern problems of regional development: Collection of scientific articles. Vol. 2. – Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria, 2014. – P. 155–157. (0,41 др. арк.). (*особистий внесок здобувача*: визначені проблеми забезпечення бюджетної безпеки України в результаті проведення фінансової децентралізації (0,27 др. арк.)).

10. Ковпак О. В. Бюджетна безпека в системі економічної безпеки держави // Управління економічною безпекою суб'єктів мікро- та макрорівня в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Львів, 31 травня 2016. С. 20–23. (0,23 др. арк.).

11. Ковпак О. В. Методичні підходи до оцінки бюджетної безпеки держави // Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 1–2 липня 2016. С. 13–15. (0,20 др. арк.).

12. Kovpak O. V. Improving the institutional support of intergovernmental relations in Ukraine // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. EDEX, Madrid, Espana, 2016. P. 237–240. (0,32 др. арк.).

13. Ковпак О. В., Бабець І. Г. Теоретичні аспекти дослідження бюджетної безпеки України // Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 16–17 травня 2017. С. 226–228. (0,14 др. арк.). (*особистий внесок здобувача*: досліджено основні аспекти бюджетної безпеки України. (0,09 др. арк.)).

14. Ковпак О. В. Інформаційні засади зміцнення бюджетної безпеки України // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи: матеріали XV міжнар. науков. семін. Шацьк, 3–7 липня 2017. С. 38–40. (0,17 др. арк.).

15. Ковпак О. В. Загрози та небезпеки бюджетної безпеки держави // Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 3 листопада 2017. С. 134–136. (0,16 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ковпак О. В. Інституціональні інструменти зміцнення бюджетної безпеки України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2018.

Дисертація присвячена вирішенню наукових завдань, пов'язаних із розробкою та впровадженням інституційних інструментів зміцнення бюджетної безпеки держави

Розглянуто теоретичні й методичні засади дослідження бюджетної безпеки, з'ясовано сутність бюджетної безпеки держави, розширено і уточнено визначення «бюджетної безпеки», систематизовано та узагальнено інституційні та економічні чинники бюджетної безпеки. Удосконалено методику оцінки рівня бюджетної безпеки країни, визначено граничні стани бюджетної безпеки (нижній поріг, нижню норму, верхню норму та верхній поріг). Проаналізовано стан бюджетної безпеки на основі запропонованої методики, динаміку ключових індикаторів бюджетної безпеки та її інтегрального показника. Здійснено прогноз бюджетної безпеки на короткострокову перспективу.

Проведено інституційний аналіз розвитку бюджетної сфери України в контексті економічної безпеки; запропоновано механізми зміцнення бюджетної безпеки України, у тому числі визначено організаційно-інституціональні пріоритети формування бюджетної безпеки України, інституційні інструменти протидії загрозам розвитку бюджетної сфери, запропоновано напрями удосконалення інституційного забезпечення міжбюджетних відносин в Україні. Визначено засоби протидії загрозам фінансовій безпеці, що генеровані недосконалою бюджетною політикою в Україні.

Ключові слова: економічна безпека, бюджетна безпека, інституціональні інструменти, бюджет, загрози.

АННОТАЦИЯ

Ковпак Е. В. Институциональные инструменты укрепления бюджетной безопасности Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.01 – экономическая безопасность государства. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2018.

Диссертация посвящена решению научных задач, связанных с разработкой и внедрением институциональных инструментов укрепления бюджетной безопасности государства.

Рассмотрены теоретические и методические основы исследования бюджетной безопасности, уточнена сущность бюджетной безопасности государства, расширено определение «бюджетной безопасности», систематизированы и обобщены институциональные и экономические факторы бюджетной безопасности. Раскрыты научные подходы к объяснению сущности таких категорий, как «экономическая безопасность», «финансовая безопасность», на основе изучения взаимосвязей в системе национальной и экономической безопасности, роли бюджетной безопасности для страны и укрепления ее позиций на международном уровне определено ее место в системе экономической безопасности государства.

Усовершенствована методика оценки уровня бюджетной безопасности государства, установлены предельные состояния бюджетной безопасности (нижний порог, нижняя норма, верхняя норма и верхний порог). Проанализировано состояние бюджетной безопасности Украины на основе предложенной методики, динамику ключевых индикаторов бюджетной безопасности и ее интегрального показателя. Осуществлен прогноз бюджетной безопасности на краткосрочную перспективу.

Определены доминантные тенденции процесса формирования национальных экономических интересов и этапы эскалации угроз бюджетной безопасности. Рассмотрены сущность институтов, их функции, сформирован перечень институциональных факторов социально-экономического развития страны, установлены источники угроз и их значимость для формирования бюджетной безопасности.

Проведен институциональный анализ развития бюджетной сферы Украины в контексте экономической безопасности; предложены механизмы укрепления бюджетной безопасности Украины, в том числе определены организационно-институциональные приоритеты формирования бюджетной безопасности Украины, институциональные инструменты противодействия угрозам развития бюджетной сферы, предложены направления совершенствования институционального обеспечения межбюджетных отношений в Украине. Определены средства противодействия угрозам финансовой безопасности, возникающим вследствие несовершенной бюджетной политики в Украине.

Ключевые слова: экономическая безопасность, бюджетная безопасность, институциональные инструменты, бюджет, угрозы.

ANNOTATION

Kovpak O. V. Institutional instruments to strengthen budgetary security of Ukraine. – Manuscript.

Thesis stands for a candidate degree in Economic Sciences, specialty 21.04.01 – Economic Security of the State. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2018.

The thesis is devoted to solving scientific problems related to the development and implementation of institutional instruments to strengthen budgetary security of the state.

The theoretical and methodological principles of the study of budgetary security are considered, the essence of budgetary security of the state is clarified, the

definition of "budget security" is expanded and refined, and the institutional and economic factors of budgetary security are systematized and generalized. The methodology for assessing the level of fiscal security of the country has been improved, the boundary conditions of the budgetary security (lower threshold, lower norm, upper norms and upper threshold) are determined. The state of budgetary security is analyzed on the basis of the proposed methodology, dynamics of key indicators of budgetary security and its integral indicator. The budgetary security forecast for the short-term perspective is carried out.

Institutional analysis of the development of the budget sphere of Ukraine in the context of economic security is conducted; mechanisms for strengthening budgetary security of Ukraine are proposed, including organizational and institutional priorities of fiscal security formation of Ukraine and institutional instruments for countering threats to the development of the budget sphere. The directions of improvement of institutional support of intergovernmental fiscal relations in Ukraine are proposed. The means of counteracting financial security threats, created by imperfect fiscal policy in Ukraine, are determined.

Key words: economic security, budgetary security, institutional instruments, budget, threats.

Підписано до друку 30.05.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 62-18.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.